

talált 5 db Ferdinánd pénz jelzi. A 17. századi utazók (Evlia Cselebi, Tollius) által emlegetett rejtélyes „pokolmély börtön”, amiben a szegényebb török rabokat tartották, ezzel kézzelfoghatóvá vált. Az objektumot a 17. század legvégén (nyilván a török kiűzése, konkrétan a Mária-oszlop emelése idején) számolták fel, ezt régészetileg a betöltésből előkerült 1660-as pénz és az 1712-ben már a töltésbe mélyített kút határolja be.

A kutat von Heister generális 1712-ben vettetett tégláiból építették. Díszkút lehetett parkosított környezetben, amire nagy ovális téglakerete és azon belül öklömnymi vagy annál nagyobb kavicsokból kialakított vízszűrő rétege utal. A kutat feltüntetik a 18. századi alaprajzok. Megszüntetésekor beboltozták – a boltozat alatt ma is üreg és másfél méteres vízoszlop található. Bármikor helyreállítható, ezért a boltozatot nem bontottuk meg, a befedés korára így közvetlen adatunk nincs. A 19. századi térszintet – 45 cm-en – (2. réteg) ugyancsak pénzkek kelteznek.

Az ásatásokon talált régészeti objektumok közvetlen bemutatást nem igényelnek, bár a maradandó anyagból készült épületek falait nem semmisítettük meg, későbbi időpontban szükség esetén újra feltárhatók és szint alatt bemutatathatók lennének.

DR. SZŐNYI ESZTER – DR. TOMKA PÉTER

145. Gyugy, Római katolikus templom

(Somogy megye) Á, Kk

Gere László, az ÁMRK Kutatási Osztályának munkatársa leletmentő ásatást végzett a gyugyi rk. templom nyugati homlokzata előtt. Ennek célja a tereprendezéshez szükséges járósínt megállapítása volt, melyet a tervező külön kérésére kellett elvégezni.

Az elmúlt év falkutatása során semmi jel nem utalt arra, hogy a nyugati homlokzat előtt egykoron torony állt volna, így a tervező által kért járósínt-meghatározás különösebb veszély nélkül elvégezhető volt. A leletmentő kutatás során egy elbontott torony alapozási maradványai kerültek elő (a felmenő falazaton az utólagosan épült toronynak bekötése nem volt látható).

DR. JUAN CABELLO

146. Gyula, Remete, Holló tanya I. (113. lelőhely)

(Békés megye) B, Sza, Ú

1999-ben folytattuk az előző évben megkezdett leletmentést a lelőhelyen. A leletmentésre a Kisdelta szűkség víztározó építése miatt került sor. A lelőhely egy egykori ér melletti dombháton terül el, a Fekete-Körös és Fehér-Körös között. Valamikor sziget lehetett, mely alig emelkedett ki a környezetéből. 1999-ben 150 új objektumot és 4 árkot bontottunk ki, ezzel az objektumok száma 214-re emelkedett. Ezek a Gyulavarsádi kultúra idejéből valók, illetve vannak leletanyag nélküli kérdéses korúak és újkoriak is. A leletanyagban kerámiatöredékek, állatcsontok, kőeszközök voltak. Külön említést

érdemel egy nagyméretű kút, melynek az alsó részén a fabélést is megtaláltuk. Deszkákkal volt kibélelve, melyeket csapolással illesztettek össze. A kút földjét rétegenként eltettük további vizsgálatok számára.

Feltártunk 11 őskori, illetve népvándorlás kori sírt is. Az őskori sírokban edénytöredékek, csontgyöngyök voltak. A népvándorlás kori sírok valószínűleg szarmata koriak. Ezek egyikében egy vascsatot találtunk. A vázak rossz megtartásúak voltak.

A lelőhelynek a 100 méter széles nyomvonalon belül eső részét teljesen feltártuk. Az őskori telep és a népvándorlás kori temető is folytatódik a nyomvonalon kívül, a teljes feltárással azonban nem volt lehetőségünk.

A leleteket Gyulán, az Erkel Ferenc Múzeumban helyeztük el.

GYUCHA ATTILA – LISKA ANDRÁS – MEDGYESI PÁL

147. Gyula, Remete, Holló tanya II. (114. lelőhely)

(Békés megye) R, Kú

1999-ben a leletmentésre a Kisdelta szűkség víztározó gátjának építése miatt került sor. A lelőhelyet a gát nyomvonala 100 méter szélesen metszette, s csak ezen belül dolgozhattunk.

A lelőhely az egykor vízzel körülvett kiemelkedésen fekszik, a Fekete-Körös és a Fehér-Körös között. A Gyula 113. lelőhelytől egy mélyebb rész, egykori ér választja el. A feltárás során 140 kora rézkori, illetve újkori objektumot és 18 kora rézkori sírt mentettünk meg. Az őskori leletek a Tiszapolgári kultúra idejéből származnak.

Az őskori objektumok leletanyagában kerámiatöredékek, kőeszközök, csonteszközök, állatcsontok voltak. A sírokban a vázak többsége zsugorított helyzetben feküdt. A vázak mellett edényeket, kőeszközöket, kőbaltát, réztűket, rézbaltákat, állatcsontokat, gyöngyökből álló öveket, kagylókat, kő nyílhegyet találtunk. Néhány kiemelkedően gazdag sírban az edények száma 10–11 volt.

A leleteket Gyulán, az Erkel Ferenc Múzeumban helyeztük el.

GYUCHA ATTILA – LISKA ANDRÁS – MEDGYESI PÁL

148. Harc, Várhegy

(Tolna megye) B

A falu D-i szélén, a Sió partján, a temetőtől D-re emelkedik a Várhegy. A már Wosinsky által is ismert bronzkori földvárát É felől mély bevágás választja el a domb folytatásától. Ez jelenleg mélyútként szolgál, amelyen egy gyalogösvény látható. A bevágáshoz DNy felől mély horhos kapcsolódik, felette széles, erősen betöltődött terasz húzódik. Valószínűleg az erózió okozza azt, hogy a védett terület alján a köröm alig észlelhető. A vár ÉK-i hosszanti oldalán is hasonló állapotú a terasz. A lakóterület pereme általában lekerekített, a dombtető dom-

ború, D felől elkeskenyedik. A teraszhoz DK felől kis kúp csatlakozik.

A vár területét – főleg az É-i részen – bokrok, fák fedik. Helyenként nehezen áttekinthető. A lakóterület ÉK-i sarkában kb. 2 m mély, 2–3 m átmérőjű kincskeresőgödör látszik. Metszetében jól látszik a vastag kultúrréteg.

ÉNy felől, az átvágáson túl a szántásban is gyűjthetőek bronzkori cserepek. A temető felől itt is mutatkozik egy sekélyebb átvágás, amely a domb hosszanti oldalai felől horhoshoz kapcsolódik. Valószínűleg ez az erődítés is a földvárhoz tartozik.

A földvárat korábban már felmértük Sándorfi Györggyel, Nováki Gyulával. Az akkor igen sűrű bozótban azonban részletes megfigyeléseket nem tehattünk. Ezért Egyed Endre 1999. április 15-én újramérte a várat.

MIKLÓS ZSUZSA

149. Hevesvezekény, Hosszú-dűlő 6. számú lelőhely (Heves megye) Á

A Hevesvezekény – Hosszú-dűlő vezetékárok sarokfordulójában közel a Hanyi-érhez két szabályos házbeásást tártunk fel kemencével, ágasfák gödreivel. Az objektumból néhány sötétszürke 12–13. századi középkori cseréptöredékeket szedtünk össze, amely alapján meghatározhattuk a település korát.

FODOR LÁSZLÓ

150. Hevesvezekény, Matyósarok I. II., 4. 5. sz. lh. (Heves megye) Sza, Kö

Sajnos néhány kora középkori és szórványos 1–3. századra keltezhető cseréptöredékeken kívül mást nem tártunk, de a terepviszonyok sem kedveztek a legjobban a megfigyelésekhez. (Árokásáskor magas belvív, beomló falak és kevés értékelhető beásás, folt.)

FODOR LÁSZLÓ

151. Hevesvezekény, Nagyfertő-dűlő (Heves megye) Ó, N

Néhány őskori objektumot és két népvándorlás kori (4–5. századi) sírt tártunk fel egy 50 m hosszú 5 m széles szelvényben. Az objektumok itt is nehezen datálhatók a leletanyag rendkívül csekély mennyisége miatt.

DOMBORÓCZKI LÁSZLÓ

152. Hevesvezekény, Nyári-járás (Heves megye) Ó, Ú

A lelőhelyen az árokban végzett leletmentést követően egy 60 × 5 m-es szelvényt nyitottunk. Ebben főleg őskori objektumok kerültek elő, de ezek mellett két nagy újkori csorda-kutat is kibontottunk. A leletanyag szegényes volta miatt az objektumok datálása itt is körülményes.

DOMBORÓCZKI LÁSZLÓ

153. Homokmégy, Székes (Bács-Kiskun megye) Sza, Á

1999-ben folytattuk a feltárást Homokmégy-Székesen. A VIII. szelvényrel a 126–183. régészeti objektumokat tártuk fel. Az előkerült 58 objektumból ötvenhárom 10–11. századi sír, a többi népvándorlás kori telepjelenség (árok, gödör) volt. Összesen kb. 330 m² területet tártunk fel.

A 10–11. századi temető Ny-ÉNy-i részét tártuk fel. Valószínűleg megtaláltuk a temető Ny-i részét. A sírok mintegy 55–60 százalékában volt melléklet. Előkerült egy fordított tájolású, hasra fektetett halott, akit lemez övcsattal, rosszszüst övveretekkel, tarsolyba helyezett pásztorkésztséggel temettek el. Ez a sír a temető korai részére, a 10. század első felére utal. A rendellenesen eltemetett halottat az akkori temető É-i határán temették el. A későbbi temető erre a sírra is rátelepült, egyik későbbi sír vágta is annak Ny-i felét. Előkerült emellett egy csüngős veretekkel díszített ingnyakú gyermeksír és egy kauri csigákkal kirakott has tájékú női sír. A többi sírből sima, nyitott végű ezüst és bronz hajkarikák, nyitott végű karperecek, dudoros fejű és sima pántgyűrűk, gyöngyök, fülesgombok, kovák, fenőkő, bronzcsörgő, vaskések, vasnyílhegyek kerültek elő. Az általunk feltárt temetőrészlet időrendjét a 10. század első felétől, illetve középső harmadától a 11. század elejéig állapíthatjuk meg.

A feltárást tisztázta a temető Ny-i szélét és megszabta a feltárást további egyetlen irányát, a délit. Ebben az irányban, a domborzati-földrajzi adottságokból következően még kb. 100–200 sír várható. Az eddig feltárt 183 objektumból kb. 160 sír volt. Így a temető feltárásnak mértéke 40–60 százalékra becsülhető.

A feltárást 1996–1997. évi eredményei a Cumania 15. (1998) (Gallina Zsolt–Hajdrik Gabriella: 10–11. századi temető Homokmégy-Székesen. Előzetes közlemény.), a Tanulmányok Homokmégy történetéből és néprajzából (Gallina Zsolt: Homokmégy régészeti emlékei a késő vaszkortól a középkor végéig. 1998.), Múzeumi kutatások Bács-Kiskun megyében 1997. (1998.) (Gallina Zsolt: Temetkezési szokások a 10–11. századi temetőben Homokmégy, Székesen) és a Régészeti Kutatások Magyarországon 1998 (2001.) c. kötetekben láttak napvilágot.

GALLINA ZSOLT

154. Ikrény, Silőgödrök

(Győr-Moson-Sopron megye) B, A, Á, Kk

A lelőhely (hrsz.: 0127) a község belterületének egyik legmagasabb pontján, a Holt-Rába medrének szomszédságában van. Sajnos a legérdekesebb, központi része már elpusztult, mert a század elején betonsilókat építettek rá, s az utóbbi évtizedekben padig intenzív homokbányászás folyt a területen.

Korábban szórványként több érdekes lelet került be a győri Xántus János Múzeumba. Árpád-kori edények, eszközös „S” végű hajkarika, kerámiatöredékek stb. 1983-ban egy leletbejelentés kapcsán a már akkor omladozó-